

GOSPODARSTVO

UVOD U EKONOMIJU – PONAVLJANJE

EKONOMIJA I GOSPODARSTVO

EKONOMIJA

- grč. *oikos* – kuća, kućanstvo; *nomos* – zakon, pravilo, red
- grč. *oikonomija* – gospodarstvo, upravljanje gospodarstvom

EKONOMIJA je znanost koja proučava način na koji društva upotrebljavaju **ograničene resurse** za **proizvodnju** korisnih **dobara** i kako ih **raspodjeljuju** između različitih skupina ljudi

- **1776. g.** Adam **Smith** – *Bogatstvo naroda* – godina nastanka ekonomije kao znanost

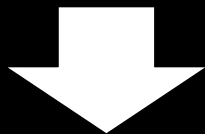
GOSPODARSTVO – ljudska **djelatnost** koju čine **proizvodnja**, **potrošnja** i **razmjena**

- *nacionalno i globalno gospodarstvo*

PODRUČJA EKONOMIJE

- dva su osnovna područja ekonomije:

MAKROekonomija

- proučava funkcioniranje **gospodarstva u cjelini**

primjer: ministar gospodarstva predložio je smanjenje stope PDV-a za 10%

(kako će to utjecati na gospodarstvo RH)

MIKROekonomija

- proučava ponašanje **pojedinačnih dijelova gospodarstva** kao što su poduzeća i kućanstva tj. proizvođači i potrošači, te **odnose među njima**

primjer: Slavonska je banka od EBRD-a dobila zajam od 20 milijuna eura

(kako će to utjecati na Slavonsku banku)

MAKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ukupnu proizvodnju dobara i usluga **u zemlji**
2. porast cijena (**općenito**)
3. broj zaposlenih i nezaposlenih **u zemlji**
4. **sveukupnu ponudu** robe u zemlji
5. **potrošnju pojedinih roba** u zemlji

MIKROEKONOMIJA PROUČAVA

1. ponašanje **potrošača**
(*potrošnju i potražnju*)
2. porast cijene **jednog proizvoda**
3. broj zaposlenih i br. otpuštenih
u jednom poduzeću
4. tržište **jednog proizvoda**
5. troškove **jednog proizvoda**

-
- makroekonomija se temelji na mikroekonomiji, pa se stoga **ne mogu promatrati kao dva zasebna područja ekonomije**

ZAKON OGRANIČENOSTI

- Zemlja ima **ograničene resurse**, a ljudi **neograničene želje**
- **ZAKON OGRANIČENOSTI** – dobra su rijetka jer **nema dovoljno resursa** kako bi se proizvela **sva dobra koja ljudi žele** potrošiti
- osnovni problem svakog gospodarstva je **povezivanje ograničenih resursa i neograničenih želja**
 - *niti jedna država na svijetu nema dovoljno resursa za zadovoljiti želje cjelokupnog stanovništva*

OPORTUNITETNI TROŠAK

- čovjekove **želje** su uvijek veće od čovjekovih **mogućnosti**
- odabir jedne želje znači odricanje od druge želje - ta druga želja od koje se odustaje naziva se **oportunitetni trošak**

OPORTUNITETNI TROŠAK – druga najbolja opcija od koje se **odustaje**

- odluka da se za nešto troši **više** automatski znači da se za nešto troši **manje**

OGRANIČENI DOHODAK
(prisiljeni smo na odabir)

**ULAZNICA ZA
KONCERT**

ILI

CD

vaš je **IZBOR**
ulaznica za koncert

OPORTUNITETNI TROŠAK
je CD od kojeg ste odustali

OPORTUNITETNI TROŠAK – odricanje od
sljedeće najpoželjnije mogućnosti

EKONOMSKA DOBRA

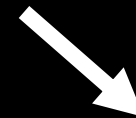
DOBRO – sredstvo koje može zadovoljiti neku potrebu (**ograničena** i **neograničena** dobra)

- **neograničena** dobra ili **slobodna** dobra – ona dobra kojih u prirodi ima u beskonačno velikim količinama (zrak, sunčeva toplina, svjetlost, more...)

EKONOMSKO DOBRO – svaka stvar ili usluga koja je **željena** i **ograničena**

- ekonomska dobra se dijele na **PROIZVODE** i **USLUGE**
- **PROIZVODI** – opipljiva dobra koja se **ne moraju potrošiti** čim su proizvedena već se **mogu skladištiti kao zaliha** za buduću potrošnju
- **USLUGE** – neopipljiva dobra koja se **ne mogu skladištiti niti prenositi**

ČINITELJI PROIZVODNJE

PRIRODNI IZVORI

RAD

KAPITAL

PODUZETNIŠTVO

KATEGORIJA	DEFINICIJA	PRIMJERI
prirodni izvori (zemlja)	prirodne sirovine koje koriste ljudi u proizvodnji (<i>energija i materija iz prirode</i>)	ugljen, nafta, Zemljina površina, šume, željezna ruda, voda za piće
rad	fizičke i umne sposobnosti ljudi koje koriste u proizvodnji dobara i usluga	zidar, kuhar, konobar, učitelj, znanstvenik, menadžer
kapital	dobra koja se koriste za proizvodnju drugih dobara i usluga (razlikujemo kapitalno i potrošačko dobro)	skladišta, vlak, uredski stol, bušilica, računalo, električni motor, financijski kapital
poduzetništvo	sposobnost organiziranja proizvodnje , pronalaska inovacija i preuzimanja rizika	ljudi koji razvijaju poduzetništvo ili ga vode

TRŽIŠTE VIDLJIVE I NEVIDLJIVE RUKE

– kad se **država upliće** u tržište putem zakona (*poreza, subvencija, poticaja, kamata*) to se zove **DRŽAVNI INTERVENCIONIZAM** ili utjecaj **VIDLJIVE RUKE**

– tamo gdje se **država ne upliće** kažemo da djeluje **TRŽIŠTE NEVIDLJIVE RUKE** (slobodno tržište)

TRŽIŠTE

TRŽIŠTE – **mjesto** sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena

- tržište je **mehanizam** putem kojeg kupci i prodavači određuju cijenu i količinu nekog dobra

PODJELA TRŽIŠTA

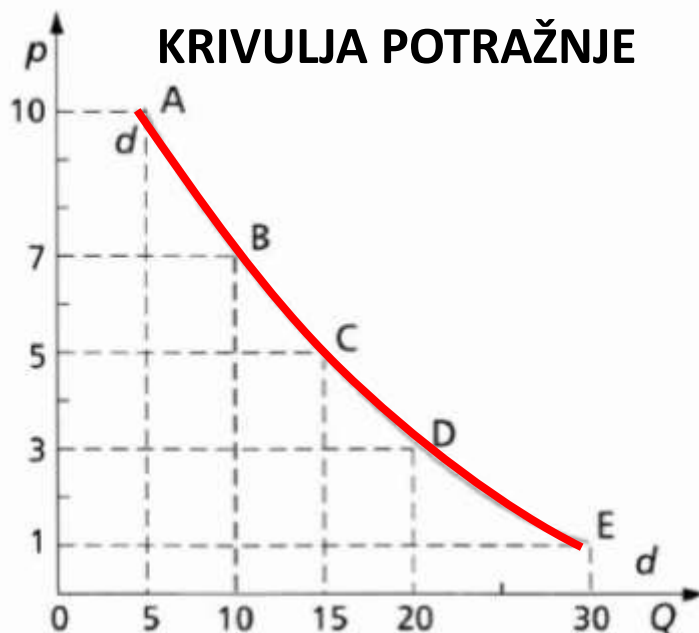
1. PREMA **PROSTORNOM OBUHVATU** – lokalno, regionalno, nacionalno, međunarodno...
2. PREMA **VRSTI PREDMETA RAZMJENE** – tržišta različitih dobara (*npr. tržište kože, dijamantina, tržište rada, vrijednosnih papira, devizno tržište...*)

OSNOVNE FUNKCIJE TRŽIŠTA

1. **SELEKTIVNA** – ono što je **traženo** bit će **prodano**, a ono što **nije**, ostat će **neprodano** (*npr. svake godine na štandovima je nešto novo hit – laseri, fidget spinneri, skateboardi, tamagočiji...*)
2. **ALOKACIJSKA** – razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji** (*npr. sportski rekviziti za vrijeme sportskih događanja, sladoled ljeti...*)
3. **DISTRIBUCIJSKA** – **raspodjela** ukupno ostvarenog **profita** (*npr. ako poduzetnik ostvari veću zaradu, poviši će plaću radnicima*)
4. **INFORMACIJSKA** – poduzetnik može **koristiti informacije koje mu tržište nudi** kako bi mogao procijeniti **što proizvoditi i koje promjene uvesti** (*ekonomiziranje informacija s tržišta*)
5. **RAZVOJNA** – unosi se **racionalnost** u gospodarske djelatnosti te se poduzetnici konkurencijom prisiljavaju na **stalnu brigu o razvoju**

POTRAŽNJA

- ukupna količina dobara i usluga koje će **potrošači kupiti** po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** i u određenom **vremenu**
- kolika **količina** dobara će biti prodana ovisi o njihovoj **cijeni**
- **OPĆI ZAKON POTRAŽNJE** – kad **cijena** dobra **raste**, **potraživana** se količina **smanjuje**, i obrnuto

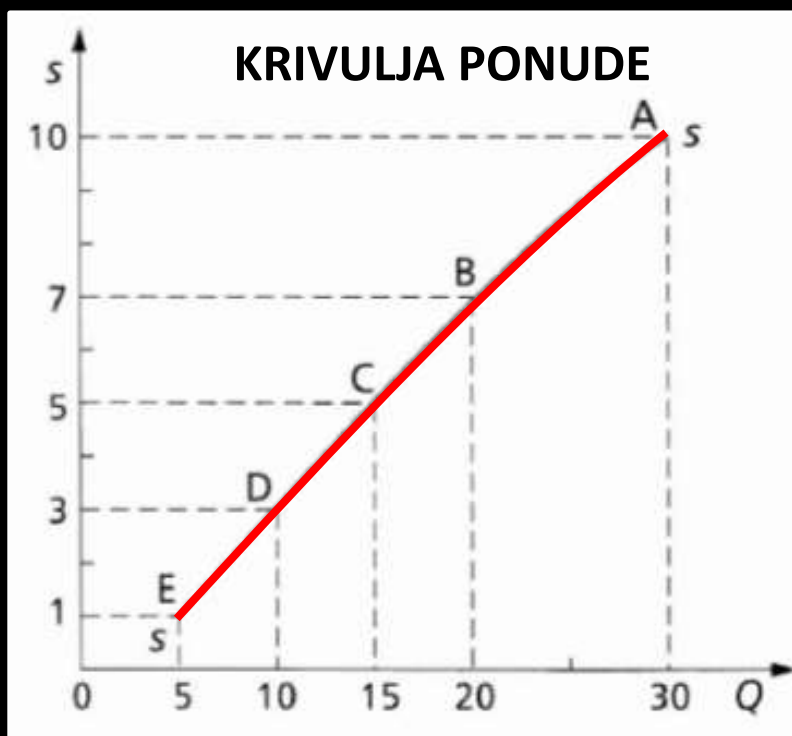

SKALA POTRAŽNJE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Potraživana količina Q (tisuća tona)
A	10	5
B	7	10
C	5	15
D	3	20
E	1	30

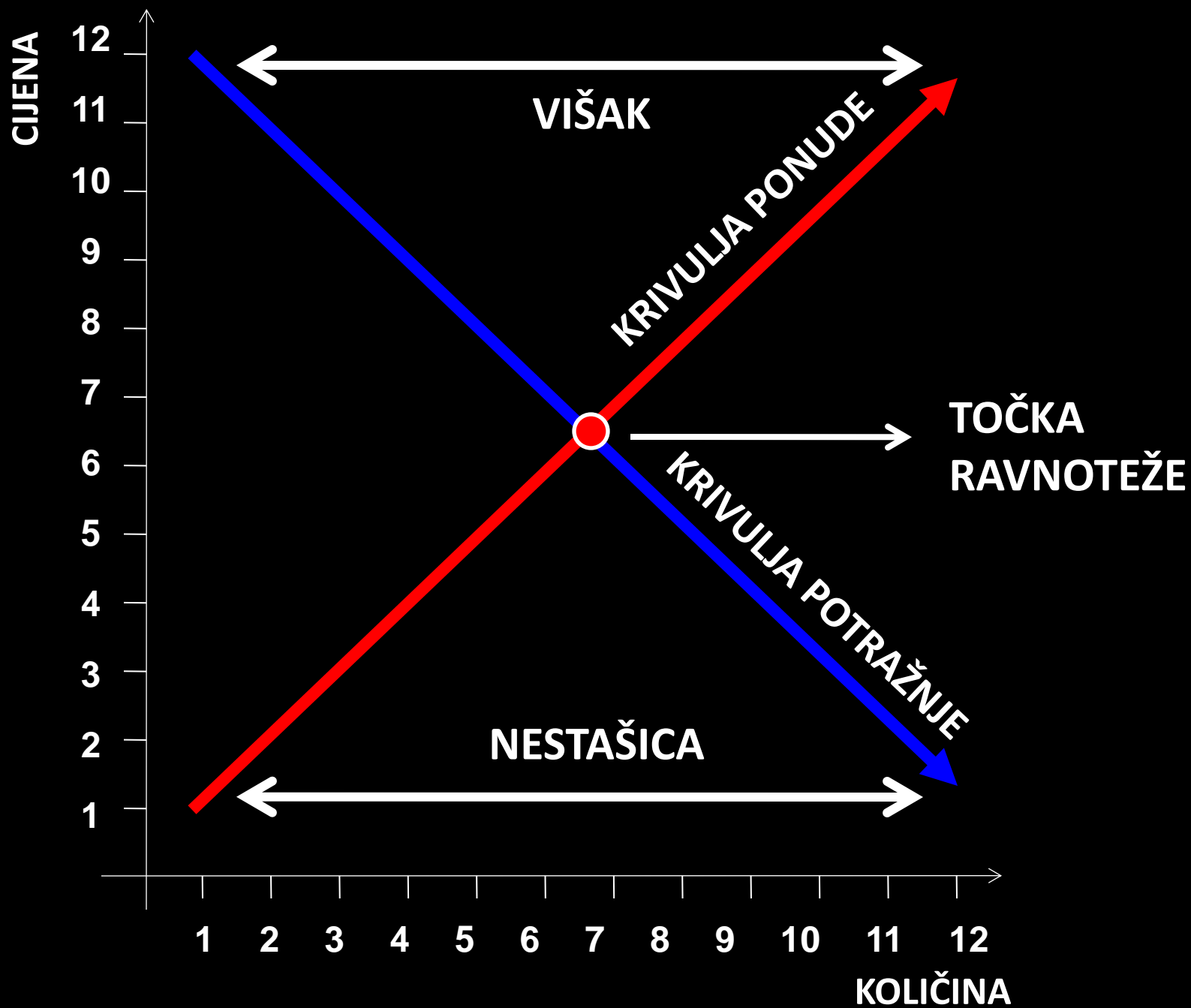
PONUĐA

- ukupna količina dobara i usluga koje će se **nuditi na prodaju** po određenim **cijenama** na određenom **tržištu** u određenom **vremenu**
- **OPĆI ZAKON PONUDE** – proizvođači će uvijek biti voljni **ponuditi veću količinu** određenoga dobra kad mu je **cijena veća**, i obrnuto

SKALA PONUDE KUKURUZA

Situacija	Cijena p (kn)	Ponuđena količina Q (tisuća tona)
A	10	30
B	7	20
C	5	15
D	3	10
E	1	5

SAVRŠENA I NESAVRŠENA KONKURENCIJA

NESAVRŠENA KONKURENCIJA

KONKURENCIJA NA STRANI PONUDE

MONOPOL	1
DUOPOL	2
OLIGOPOL	više

broj
ponuđača

KONKURENCIJA NA STRANI POTRAŽNJE

1	MONOPSON
2	DUOPSON
više	OLIGOPSON

broj
kupaca

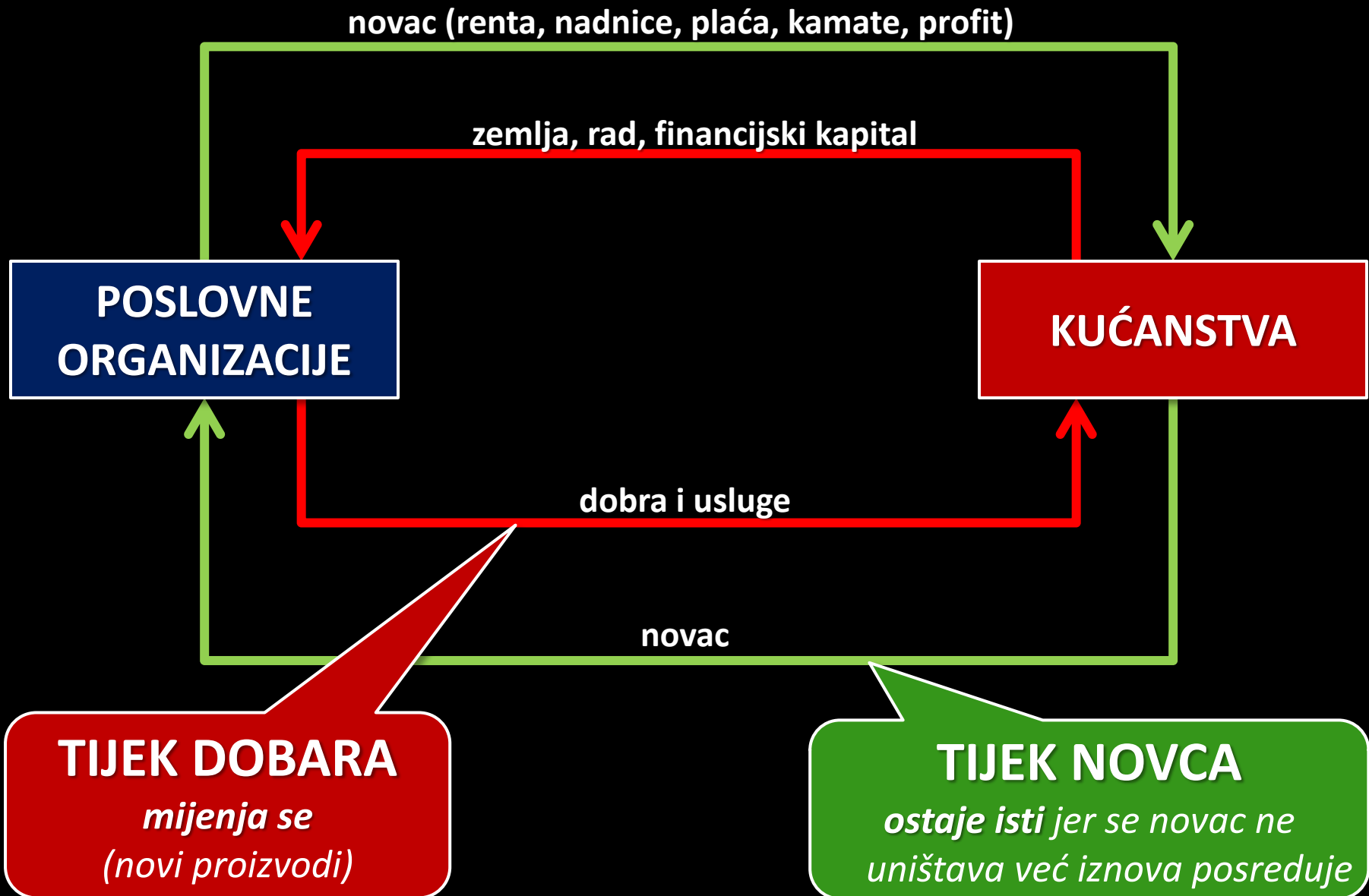
SAVRŠENA KONKURENCIJA

Tržište gdje postoji velik broj ponuđača istog proizvoda ili usluge, te velik broj zainteresiranih kupaca. **Nitko od njih nije dovoljno moćan da može utjecati na cijenu**

KRUŽNI TIJEK EKONOMSKIH AKTIVNOSTI U GOSP.

- dva temeljna ekonomska subjekta na tržištu – **KUĆANSTVO** i **POSLOVNA ORGANIZACIJA**
- **KUĆANSTVO** – nositelj **potražnje** dobara i usluga
- **POSLOVNA ORGANIZACIJA** – nositelj **proizvodnje** dobara i usluga
(*kako bi proizvodili moraju kupovati činitelje proizvodnje*)
 - kućanstva prodaju činitelje proizvodnje (rad i dr.) a kupuju dobra i usluge (koja proizvode poslovne organizacije)
- zbog toga postoje dva tijeka:
 1. **TIJEK DOBARA** – kreće se u jednom smjeru
 2. **TIJEK NOVCA** – kreće se u suprotnom smjeru
- prodaja i kupnja se obavlja **posredovanjem novca**
 - tijek dobara se mijenja (novi proizvodi) dok *tijek novca uvijek ostaje isti* (jer se novac ne uništava već iznova posreduje)

KRUŽNI TIJEK EKONOMSKIH AKTIVNOSTI U GOSP.

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- osnovni makroekonomski pokazatelji gospodarstva:
 - **nacionalni proizvod (*output*)**
 - **stopa nezaposlenosti**
 - **stopa inflacije**
- uloga države je **kontrolirati** navedene pokazatelje
- **NACIONALNI PROIZVOD (*output*)** – mjera ukupne gospodarske aktivnosti, tj. ukupnog proizvoda nekog gospodarstva **BDP – Bruto Domaći Proizvod** (GDP - *Gross Domestic Product*)
 - **uključuje** vrijednost **stranih investicija u domaću privredu** ali **isključuje** vrijednost **domaćih investicija u inozemstvu** – *npr. Toyota otvori novu tvornicu automobila u SAD-u, ta investicija ide u američki ali ne i japanski BDP*

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **NEZAPOSLENI** – oni radnici koji **žele raditi** za određenu plaću, prema svojoj kvalifikaciji, ali **ne mogu naći posao**
- **RADNO AKTIVNO STANOVNIŠTVO** – osobe starije od **16** godina i mlađe od **65** za muškarce, odnosno **60** za žene
 - *pravo na mirovinu: M – 65 (45) i Ž – 60 (35), od 2033. g: M i Ž – 67*
- **STOPA NEZAPOSLENOSTI** – **broj nezaposlenih** podijeljen s **ukupnim brojem radnika** (radno aktivnog stanovništva) izražen u postotcima – **stopa nezaposlenosti u RH** (8.2017. – **10,9%**; 1.2018. – **12,7%**)
- **VRSTE NEZAPOSLENOSTI**
 - **FRIKCIJSKA** – *posljedica kretanja ljudi iz jednog mjesta u drugo*
 - **STRUKTURNA** – *posljedica prevelike ponude u nekim granama i regijama*
 - **CIKLIČKA** – *posljedica male potražnje za radnom snagom i velike ponude radne snage (povezana s krizom u gospodarstvu)*

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **INFLACIJA** – označava **rast** opće razine **cijena** svih dobara i usluga, a time i **pad kupovne snage**, odnosno **vrijednosti novca**
 - *uzroci inflacije su prevelika ponuda novca i fiskalni (porezni) deficit (manjak)*
- **VRSTE INFLACIJE**
 - **UMJERENA** – *spor i predvidljiv rast cijena (jednoznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **GALOPIRAJUĆA** – *cijene brzo rastu (dvoznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **HIPERINFLACIJA** – *potpuna nestabilnost cijena i novca (rast cijena od 50% mjesečno do više milijuna posto godišnje)*
- **DEFLACIJA** – **pad** opće razine **cijena** uzrokovan **povećanjem vrijednosti novca** (*proizvodna i novčana deflacija*)

EKONOMSKA FUNKCIJA DRŽAVE

– TRI TEMELJNE EKONOMSKE

– poticanje **UČINKOVITOSTI**

– poticanje **JEDNAKOSTI**

– poticanje **STABILNOSTI**

- **fiskalnom** (porezima, subvencijama, potporama) i **monetarnom** politikom (visinom kamate i kredita) **regulira ponudu novca** te tako **smanjuje inflaciju** i **nezaposlenost** te **povećava ekonomski rast**

– ispravljanje tržišne nesavršenosti

– **ANTITRUSTOVSKA POLITIKA**

zaštita od monopola i poticanje konkurencije

– **alokacijska uloga** - razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji** (*javni radovi i djelatnosti*)

– **progresivno oporezivanje**

– **subvencioniranje** osoba s niskim dohotkom

– **socijalna pomoć** siromašnima, njega starijim i nemoćnim osobama, bolesnima...

– subvencioniranje medicinske pomoći

EKONOMSKI CILJEVI

- s obzirom na područja koje obuhvaćaju, ekonomske ciljeve možemo podijeliti na **mikroekonomske** i **makroekonomske**

- ostvarivanje jednog cilja može negativno utjecati na jedan ili više drugih ciljeva (*npr. ekonomska sloboda može utjecati na pravednu raspodjelu*)

NOVAC

NOVAC – sve što služi kao **općeprihvaćeno** sredstvo **razmjene** ili sredstvo **plaćanja**

- gotovina, kreditne i debitne kartice, čekovi, **bankarski (depozitni) novac**, robni novac (trampa), digitalni (kriptovalute)

FUNKCIJE NOVCA

1. kao **sredstvo razmjene**
2. kao zajednička **obračunska jedinica** (mjera vrijednosti)
3. kao sredstvo **čuvanja bogatstva** i **zadržavanja vrijednosti**
4. **svjetski novac** (novac koji je konvertibilan i koristi se u međunarodnoj trgovini)

VRIJEDNOST NOVCA – **materijalna** (*vrijednost materijala od kojeg je napravljen*) i **funkcionalna** (*vrijednost novca kao sredstva razmjene*)

- **SREDIŠNJA (EMISIJSKA) BANKA** kontrolira količinu novca u opticaju (u RH je to **Hrvatska narodna banka**)

DEPOZITNI NOVAC

DEPOZITNI (BANKARSKI ili KNJIŽNI) NOVAC – upis uložena gotova novca u knjige (poslovne) banke u korist štediše (vjerovnika)

- **dužnik** (vlasnik depozitnog novca) – uplaćuje na račun **vjerovnika** (onaj koji potražuje novac)
- **najveći dio transakcija se odvija depozitnim novcem** – čekovi i virmani, internet bankarstvo, paypal, prijenos novca...

KREDITNE I DEBITNE KARTICE

- **KREDITNE KARTICE** – nisu sredstvo plaćanja već **sredstvo odgode plaćanja**
- **DEBITNE KARTICE** – plaćamo kupljenu robu i **odmah** nam se skida novac s računa

NOVAC I KAPITAL

KAPITAL – bogatstvo (*imovina ili novac*) koje se **posjeduje** ili **upotrebljava** u nekom poslu

KATEGORIJE KAPITALA

1. MATERIJALNI

– *zgrade, oprema, zalihe, novac*

2. NEMATERIJALNI

– *autorska prava, znanje, inovacije, patenti*

TRŽIŠTE KAPITALA – tržište **vrijednosnih papira** (*npr. dionicama i obveznicama*)

BURZA – mjesto trgovine (prodaje i kupnje) **vrijednosnih papira**

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

- poslovne organizacije pribavljaju novčana sredstva **uzimanjem kredita** ili **emisijom vlastitih vrijednosnih papira**
- ako poslovne organizacije žele povećati vlastita sredstva (imovinu), onda **emitiraju dionice**, a kada žele uzeti kredit, **izdaju obveznice**
- **SEKURITIZACIJA** (*lat. securities* – vrijednosni papiri) – pribavljanje sredstava emitiranjem vrijednosnih papira (dionica i obveznica)

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

DIONICE – vrijednosni papiri koji govore o određenom **vlasničkom udjelu** u dioničkom društvu (poduzeću ili poslovnoj organizaciji)

– dionice su **SKUP PRAVA** u nekom poduzeću – pravo **vlasništva**, pravo **upravljanja** i pravo na **dividendu** (dobit od rasta vrijednosti dionice)

VRSTE DIONICA

- REDOVNE
- POVLAŠTENE
- OSTALE (*vikulirane, blue chip, john dow dionice*)

VRIJEDNOST DIONICA

- **NOMINALNA** – iznos na koji dionica glasi u trenutku emitiranja na burzu
- **BURZOVNA** – trenutna (i očekivana) vrijednost dionice

INDEKS DIONICA – pokazatelj kretanja vrijednosti dionica

BROKERI – trguju dionicama **u tuđe ime** i za to dobivaju određenu proviziju

DILERI – preprodaju dionice **u svoje ime** (mogu biti pojedinci ili tvrtke)

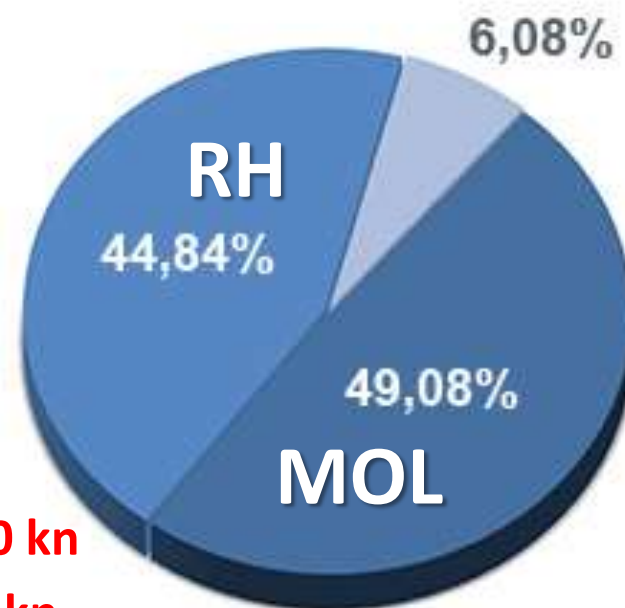
DIONICE – primjer INA d.d.

DIONIČARSKA STRUKTURA po broju dionica

MOL	4.908.207
Vlada Republike Hrvatske	4.483.552
Privatni i institucionalni investitori	608.241
Ukupno	10 000 000

Nominalna vrijednost 1 dionice (1. 12. 2006.): 900,00 kn

Burzovna vrijednost 1 dionice (9. 4. 2018.): 3.300,00 kn

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

OBVEZNICE – vrijednosni papiri kojima se izdavatelj **obvezuje** da će vlasniku obveznice **isplatiti do određenog roka** iznos naznačen na obveznici **uz pripadajuće kamate**

- **DUŽNIK – izdavatelj obveznice** – subjekt koji traži pozajmicu
- **VJEROVNIK** (*bondholder*) – **vlasnik obveznice** – kupio je obveznicu od izdavatelja
- obveznice su **oblik zajma, tj. POTVRDA O DUGU**
- obveznice najčešće izdaje država (*na njih se ne plaća porez*)

VRSTE OBVEZNICA (prema dospijeću na naplatu)

- **KRA TKOROČNE** (*dospijeće do jedne godine*)
- **SREDNJOROČNE** (*dospijeće od jedne do deset godina*)
- **DUGOROČNE** (*dospijeće od deset i više godina*)
- *kamatna stopa se povećava s obzirom na dospijeće na naplatu (dulje čekanje – veća kamata – veći rizik)*

DIONICE I OBVEZNICE – RAZLIKA

	DIONICE	OBVEZNICE
potvrda o	vlasništvu	dugu
dobit u obliku	dividende	kamate
rizik ulaganja	veći	manji
rok trajanja	neograničen	ograničen
isplata u slučaju bankrota	posljednji	dolaze prije na naplatu

- obveznice su slične kreditu, ali nisu isto:
 - **kredit** se posuđuje od banaka i nije prenosiv (isplaćuje se jednoj banci do kraja)
 - **obveznice** se mogu kupiti od različitih gospodarskih subjekata (npr. osiguravajućih društava, korporacija...) i prenosive su

LINKOVI NA VIDEOA S PREDAVANJA

- Zakon ponude i potražnje
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drRml4anZla0J2TWs/edit?usp=sharing>
- Kako funkcionira burza i što su dionice
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drQWx4Q3BHeVZtTDQ/view?usp=sharing>
- Objašnjenje globalnog ekonomskog sloma (obveznice i dug)
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drcGdiZ0xBVjM0cFE/edit?usp=sharing>
- Objašnjenje duga između dvije države (kamate i dug)
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drZ1ZjRUdMMHIUNWs/edit?usp=sharing>

